

Asumissosiaalinen lähityö gentrifioituvalta asuinalueelta poismuuttamaan joutuvien asukkaiden parissa¹

Kirsi Juhila, Suvi Raitakari, Rosa Karjalainen,
Jenni Mäki ja Päivikki Kuoppakangas

Artikkelissa paneudutaan prosessiin, jossa haavoittuvassa asemassa olevat asukkaat joutuivat muuttamaan pois eräältä kaupungin vuokrataloalueelta. Muutto tuli ajankohtaiseksi kaupunkirakenteen tiivistämisen myötä. Prosessia tarkastellaan gentrifikaation viitekehystä käsin. Tutkimuksen aineisto koostuu asukkaiden parissa alueen tyhjentämisen viimeisten kuukausien aikana työskennelleiden, asumissosiaalista lähityötä tekevien työntekijöiden haastatteluista. Haastattelujen kerronnallinen analyysi rakentaa kuvaa työntekijöiden vahvasta toimijuudesta tiukkojen aikataulujen ja toiminnallisten reunaehtojen raameissa. He auttoivat asukkaita uusien asuntojen etsimisessä

1 Tutkimus on osa sosiaali- ja terveysministeriön rahoittamaa tutkimushanketta "Segregaation ja asunnottomuuden vastainen asumissosiaalinen työ haavoittuvassa asemassa olevien ihmisten asumis- ja palvelupoluilla" (SEGRA) 2021–2023.

ja lievensivät eri tavoin muuton negatiivisia seurauksia. Tulokset tekevät näkyväksi myös kaupunkitilan muutoksiin kytkeytyvää kaupunkitilallista epäoikeudenmukaisuutta. Sosiaalisesti kestävä kaupunkikehityksen takaamiseksi olisi tärkeää hyödyntää asumissosiaalisessa lähityössä syntyvää tietoa ennakoivasti kaupunkisuunnittelussa.

Avainsanat: tiivistyvä kaupunki, gentrifikaatio, pakkomuutto, tilallinen epäoikeudenmukaisuus, asumissosiaalinen lähityö

DOI: <https://doi.org/10.33357/ys.129681>

Johdanto

Tiivistyvä kaupunkirakenne on tavoite, jota kohti nykyisin pyritään erityisesti kasvukeskusten suurissa kaupungeissa. Tiivistäminen tarkoittaa usein myös vanhan asuntokannan uudistamista, kuten tämän tutkimuksen kohdealueella. Kyse on lähellä kaupungin keskustaa sijaitsevasta maankäytöllisesti arvokkaasta alueesta, jonne kaavoitettiin täydennysrakentamista vanhan asuntokannan saneeraamisen lisäksi. Noin 200 alueen asukasta menetti 2020-luvun alkuvuosina vuokra-asuntonsa asuintalojen purkamisen ja peruskorjaamisen vuoksi. Kaupunki ja asunnot omistava vuokrataloyhtiö ryhtyivät hoitamaan prosessin sosiaalisia seurauksia asumissosiaalisen lähityön (ks. Granfelt, 2013, 2022; Granfelt & Turunen, 2021) keinoin useiden toimijoiden, kuten sosiaalityöntekijöiden, asumisneuvojien ja kolmannen sektorin työntekijöiden, yhteistyönä. Tutkimuksessamme keskityimme analysoimaan tätä työtä asukkaiden poismuuton viimeisen puolen vuoden aikana. Tänä aikana työntekijät auttoivat alueella vielä siinä vaiheessa asunutta 80–90 asukasta löytämään uusia asuntoja ja muuttamaan niihin.

Alueen uudistamisprosessin myötä sinne muuttaa jatkossa aiempia asukkaita paremmin toimeentulevaa väestöä. Tästä näkökulmasta muutosprosessia voi lähestyä gentrifikaationa (esim. Marcuse, 1985; Lees ym., 2008). Gentrifikaation laajassa kansainvälisessä tutkimuksessa muuttojen mukanaan tuomia asukasrakenteen muutoksia on tutkittu paljon. Tutkimusta on tehty enenevässä määrin myös alueilta ei-vapaaehtoisesti muuttamaan joutuneiden ihmisten pois muuttamisen kokemuksista. Tähän mennessä tutkimusta ei ole juuriakaan tehty siitä, miten asuntonsa menettäviä mahdollisesti autetaan, vai autetaanko ylipäättään, muuttoon liittyvässä kriisitilanteessa ja uusien asuntojen löytämisessä. Artikkelimme paikantuu tähän tutkimukselliseen aukkoon tehden näkyväksi tätä asukkaiden parissa tehtävää asumissosiaalista lähityötä. Tarkastelemme sitä, millaiseksi alueen tyhjentämisen prosessi jäsentyi tutkimamme tapauksen lähityöntekijöiden itsensä kertomana.

Asumissosiaalisen lähityön reunaehdot olivat tutkimuskohteessamme tiukat, sillä päätös alueen saneeraamisesta oli tehty ja asunnot piti tyhjentää tiettyyn päivämäärään mennessä. Työntekijöillä oli kuitenkin myös toimintatapautta ja heiltä odotettiin erityisesti sen varmistamista, etteivät muuttamaan joutuvat asukkaat päätyisi asunnottomiksi ja siten lisäksi asunnottomien kokonaismäärää kaupungissa. Odotuksia alueen tyhjentämisen onnistumisesta ja uusien asuntojen järjestymisestä oli sekä asukkailla, vuokranantajalla että kaupungin poliittisilla päättäjillä ja sosiaalipalvelujen johtajilla.

Tutkimuksen aineisto koostuu alueella asumissosiaalista lähityötä tehneiden työntekijöiden haastatteluista. Haastattelut sijoittuvat ajankohtaan, jossa alue oli jo lähes tyhjä ja työ pääosin tehty, mikä mahdollisti työn onnistumisten ja epäonnistumisten reflektoinnin. Ennen työntekijöiden kertomuksen analyysiä avaamme tarkemmin gentrifikaation ja siihen liittyvän pakkomuuton sekä asumissosiaalisen työn käsitteitä ja keskinäisiä suhteita minkä lisäksi kuvaamme tutkimuksen kohdealuetta, aineistoa ja analyysiprosessia.

Gentrifikaatio ja asumissosiaalinen lähityö

Suomalaisten kasvukeskusten kaupungit ovat pyrkineet 2020-luvulla lisäämään asuntotuotantoa entistä enemmän täydennysrakentamalla jo olemassa olevia asuinalueita². Täydennysrakentaminen voi tarkoittaa sekä olemassa olevien, usein peruskorjattavien talojen joukkoon sijoituvia uusia taloja, että vanhojen talojen purkamista tehokkaamman rakentamisen tieltä. Suunnittelun kielellä ilmaisten kyse on yhdyskuntarakenteen eheyttämisestä ja tiivistämisestä (Lehtonen, 2020), joilla tavoitellaan kestävästä kaupunkirakennetta paitsi taloudellisesti ja ekologisesti kuin myös sosiaalisesti perustuen hyvinvoinnin tasaiseen jakautumiseen.

Asuinalueiden tiivistämisen nimissä tehtävä täydennysrakentaminen ei kuitenkaan välttämättä edistä kaikkien kaupunkilaisten hyvinvointia, vaan voi jopa lisätä asumiseen ja kaupunkitilaan liittyvää sosiaalista eriarvoisuutta. Ihmiset, joiden on muutettava pois peruskorjattavista tai purettavista asunnoista, ovat yleensä vähävaraisia. He joutuvat usein siirtymään vasten tahtoaan toisille asuinalueille, ajautuvat toistuvien muuttojen kierteeseen tai päätyvät jopa asunnottomiksi. Heidän kohdallaan voidaankin puhua kaupunkitilallisesta haavoittuvuudesta (*spatial vulnerability*, Lind, 2020).

Liitämme edellä kuvatun ilmiön 1960-luvulta lähtien länsimaaisissa kehittyvissä kaupungeissa tunnistettuun 'muuttoliikkeeseen', joka on tutkimuksissa käsitteellistetty gentrifikaatioksi (esim. Glass, 1964; Marcuse, 1985; Lees ym., 2008).

² Ks. maankäytön, asumisen ja liikenteen sopimukset (Ympäristöministeriö, 2024).

Gentrifikaatio määriteltiin alunperin prosessiksi, jossa kaupunkien keskustoissa tai sen reunoilla olevien asuinalueiden työväenluokkaiset asukkaat joutuvat muuttamaan pois keskiluokkaisten asukkaiden tieltä asuntokannan muutosten, kuten peruskorjausten myötä, koska heillä ei asuntojen kallistumisen myötä ole enää varaa asua siellä (Glass, 1964; Marcuse, 1985). Gentrifikaatiota voi tarkastella monesta näkökulmasta, mutta kiinnitymme tässä tutkimuksessa kriittiseen suuntaukseen, jossa keskiössä on alueilta pois muuttamaan joutuvien ihmisten tilanne ja kysymys kaupunkitilaan liittyvästä epäoikeudenmukaisuudesta (Lees ym., 2008; Pull ym., 2021).

Viimeaikaisessa kriittisessä tutkimuksessa gentrifikaatioon liittyvä *displacement* on saanut paljon huomiota (esim. Goetz, 2013; Atkinson, 2015; Wang, 2020; Pull & Richard, 2021; Watt, 2021), ja se on osin myös irrotettu gentrifikaation käsitteestä omaksi tutkimusalueekseen (esim. Baeten ym., 2021). Displacement voidaan kääntää pakkomuutoksi, kuten tässä tutkimuksessa teemme. Käännös ei kuitenkaan tavoita kaikilta osin englanninkielisen käsitteen merkityksiä, sillä kyse ei ole vain ei-vapaaehtoisesta muutosta, vaan usein myös kodiksi ja kotipaikaksi mielletyn asunnon ja alueen hyvästelemisestä, asukkaan ja paikan välisen suhteen katkeamisesta (Davidson, 2009; Elliott-Cooper ym., 2020). Tämän vuoksi olemme asukkaiden muuttoon liittyvä kokemuksia tutkiessamme kääntäneet käsitteen aiemmin paikastaan siirtämiseksi (Juhila ym., 2023).

Vielä odotetaan tutkimuksellista näyttöä siitä, missä laajuudessa ihmisten siirtämistä kodeistaan tapahtuu 2020-luvulla suomalaisissa kasvukeskuksissa tiivistyvän kaupungin seurauksena (ks. kuitenkin keskustelu ekogentrifikaatiosta, Wallin, 2021; Leino ym., 2022). Siitäkin käydään keskustelua, soveltuuko käsite ylipäätään kuvaamaan suomalaisten kaupunkien muutosprosesseja (Lilius, 2022). Gentrifikaatiota on kuitenkin nähtävissä ainakin yksittäisissä kohteissa: esimerkiksi silloin kun 1970- ja 1980-luvulla rakennettuja, vuokratasoa ja asukasvalintaa koskevasta säätelystä vapautuvia elementtikerrostaloja puretaan korkeampien talojen tieltä, yksittäisiä asuinkiinteistöjä myydään tai kaupunkien keskustojen tuntumassa vielä sijaitsevia puutalovaltaisia vuokra-asuntoalueita saneerataan ja tiivistetään. Jos gentrifikaatio määritellään Hochstenbachin (2015; ref. Lilius, 2022) tavoin tilan tuottamiseksi ”asteittain varakkaimmille käyttäjille”, sen merkkejä voi paikantaa edellä kuvatun kaltaisista prosesseista ja siten myös tämän tutkimuksen kohteena olevasta tapauksesta.

Huolimatta siitä, onko muutto ihmisille seurauksiltaan positiivinen, negatiivinen tai jotain näiden väliltä, vähävaraiset ja kaupunkitilallisesti haavoittuvassa asemassa olevat asukkaat saattavat tarvita muutossa ja uuden asunnon löytymisessä monenlaista lähelle arkeaan jalkautuvaa apua, jota kutsumme asumissosiaalisiksi lähityöksi. Tämä gentrifikaation sosiaalisten

seurausten hoitamiseen liittyvä työ on kansainvälisestäkin ottaen heikosti tunnistettu ja tutkittu aihealue. Tutkimattomuus saattaa johtua osin siitä, että pohjoismaisista hyvinvointivaltiosta poiketen monissa yhteiskunnissa ihmisten odotetaan selviytyvän muuttotilanteissa ensisijaisesti omatoimisesti tai lähiverkoston avulla. Ei siis ole, mitä tutkia.

Tutkimassamme tapauksessa asumissosiaalisella lähtökohtalla oli merkittävä rooli asukkaiden poismuuttovaiheessa ja uusien asuntojen järjestämisessä. Tämä gentrifikaation sosiaalisia seurauksia korjaava ja lievittävä työ ansaitsee siten tulla tutkituksi ja näkyväksi. Työssä on kyse asiakas-työntekijävuorovaikutuksessa tehtävästä asumiseen liittyvästä ohjauksesta, neuvonnasta ja käytännön avusta, jota pyritään tekemään asukkaan lähtökohdista hänen todellisuutensa ja elämäntilanteensa tunnistaen ja tunnustaen (ks. Granfelt, 2013, ss. 228–229; 2022). Tarkastelemme työtä erityisesti suhteellisen toimijuuden (*relational agency*) näkökulmasta (ks. Burkitt, 2016; Lindh, 2019; Ranta, 2020). Työtä tehdään ensinnäkin suhteessa rakenteellisiin reunaehtoihin, kuten olemassa olevan asuntokannan asettamiin raameihin, asumiseen liittyviin poliittisiin linjauksiin, asemakaavoituksen ehtoihin sekä sosiaali- ja terveystaloyhtiöjärjestelmän tarjoamiin mahdollisuuksiin. Toiseksi työtä tehdään monialaisissa verkostoissa, esimerkiksi sosiaali- ja terveysalan viranomaisten, vuokratilojen isännöitsijöiden ja kolmannen sektorin toimijoiden yhteistyönä. Kolmanneksi ja ensisijaisesti sitä tehdään vuorovaikutussuhteessa asukkaisiin, suhteessa heidän tarpeisiinsa ja toiveisiinsa, kuntoonsa ja resursseihinsa.

Tutkimuksen konteksti, aineisto ja analyysi

Tutkimuksemme kontekstina on suuren kaupungin keskustan välittömässä läheisyydessä sijaitseva asuinalue. Alueen asukkaiden ja heidän parissaan työskennelleiden työntekijöiden tunnistettavuuden välttämiseksi ja asukasmäärän pienuuden vuoksi emme kerro kaupungin nimeä. Kaupunki laati alueelle asemakaavan, joka mahdollisti kaupunkirakenteen tiivistämiseen tähtäävän tavoitteen mukaisesti alueen talojen osittaisen purkamisen, peruskorjaamisen ja uudelleen rakentamisen. Aluetta toisin sanoen lähdettiin 'kohentamaan' ensisijaisesti fyysisesti, mutta sen seurauksena myös taloudellisesti (kohonneiden asuntojen hintojen ja vuokrien myötä) ja sosiaalisesti (asukasrakenteen muuttumisen myötä). Läsä olivat siten kaikki Marcusen (2015, 1264) tunnistamat gentrifikaation ulottuvuudet.

Alueella oli hieman yli 200 kaupunkitaustaisen yleishyödyllisen vuokratiloyhtiön omistamaa pientä ja huonokuntoista asuntoa. Alueen noin 200 asukasta voi luonnehtia paitsi vähävaraisiksi myös eri tavoin haavoittuvassa asemassa ja elämäntilanteessa oleviksi (haavoittuvuuden käsitteestä, ks. esim. Kuronen,

2022). Kaupunkitilallisesta haavoittuvuudesta kertoo se, että yli puolet asukkaista oli ollut asunnottomana ennen alueelle muuttamista (Mäki ym., 2023). Suuri osa asukkaista oli asunut alueella pitkään, useita vuosia ja koki sen kotipaikakseen, jolloin muutossa oli kysymys asukkaiden ja paikan välisen suhteen katkeamisesta (Juhila ym., 2023).

Asukkaat joutuivat muuttamaan asunnoistaan ja alueelta pois ilman lupusta tai odotusta siitä, että he voisivat muuttaa takaisin peruskorjattuihin tai alueelle rakennettaviin uusiin asuntoihin. Kyse oli Pullin (2020) käsitteellä ilmaistuna rakenteellisista, alueen ja asuntojen kunnostamiseen ja korjaamiseen liittyvistä irtisanomisista (*structural evictions*). Vaikka alueen muutosta oli suunniteltu ja valmisteltu kaupungissa pitkään, tuli irtisanomisilmoitusten ajankohta kuitenkin lopulta osin yllätyksenä asukkaille ja aikaa uusien asuntojen etsimisille jäi niukasti. Noin kuusi kuukautta ennen asuntojen tyhjentämisen takarajaa alueella asui vielä 80–90 ihmistä. Tutkimuksemme käsittelee näiden viimeisten kuukausien tapahtumia.

Asuntojen tyhjentäminen sekä asukkaiden auttaminen uusien asuntojen löytämisessä viimeisten kuukausien aikana oli vaativa prosessi asumissosiaaliselle lähityölle. Käytettävissä ei ollut valmista toimintamallia, eikä selvyyttä tai suunnitelmaa siitä, mille organisaatiolle ja ammattiryhmälle työ oikeastaan kuuluisi. Asumissosiaalista lähityötä tekivät alueella lopulta eri ammattien edustajat: lähihoitajat, psykiatriset sairaanhoitajat, sosionomit ja sosiaalityöntekijät. He edustivat useita eri organisaatioita, jotka sijoittuvat kunnalliselle, kolmannelle ja yksityiselle sektorille seuraavalla tavalla:

- Vuokranantaja (yleishyödyllinen toimija)
- Liikkuva aikuissosiaalityö (kunnallinen toimija)
- Gerontologinen sosiaalityö (kunnallinen toimija)
- Asumisneuvonta (kunnallinen toimija)
- Haittoja vähentävä päihde- ja asunnottomuustyö (3. sektorin toimija)
- Matalan kynnyksen yhteisötyö (3. sektorin toimija)
- Muutto- ja kotiapu (yksityinen toimija)

Aineisto koostuu näiden organisaatioiden työntekijöiden 12 teemahaastattelusta (H1–H12), jotka kerättiin vuosina 2021 ja 2022. Kaksi haastattelusta on samoissa organisaatioissa toimivien parihaastatteluja niin, että aineistossa kuuluu kaikkiaan 14 työntekijän ääni. Haastattelujen teemat olivat: 1) alueen tyhjentämisen historia ja käytännöt, 2) alueen asukkaiden asumispolut, 3) paikallisuus ja yhteisö asuinalueella, 4) asukkaiden osallisuus ja palvelutarpeet alueen tyhjentämisessä ja 5) asukkaiden asumisen tulevaisuus. Haastattelut

kestivät keskimäärin hieman yli 2 tuntia, jolloin yhteensä aineistoa kertyi noin 25 tuntia. Kaikki haastattelut on litteroitu sanatarkasti.

Koska haastattelut tehtiin alueen tyhjentämisen loppuvaiheessa, työntekijät kuvasivat niissä päättymässä olevaa, mutta vielä tuoreessa muistissa olevaa prosessia. Lähdimme analysoimaan aineistoa ajallisena kertomuksena kysymällä, *miten työntekijät kuvaavat alueen tyhjentämisen, asukkaiden poismuuton ja uusien asuntojen järjestämisen organisoitumista ja etenemistä*. Työntekijöiden tuottaman kertomuksen analyysissä hyödynsimme Labovin ja Waletsyn (1997) esittämiä kertomuksen komponentteja: orientaatio, komplikaatio, arviointi, tulos tai ratkaisu sekä päätäntä eli coda. Lisäksi tarkastelimme kertomusta asumissosiaalisen lähityön sisältöjen ja lähityöntekijöiden suhteellisen toimijuuden näkökulmista.

Artikkelin ensimmäinen kirjoittaja teki tutkimuskysymyksen ohjaamana aineiston koodauksen Atlas.ti-analyysiohjelmalla. Hän paikansi asuinalueen tyhjentämistä kuvaavia koodeja yhteensä 51, jotka jakautuivat tasaisesti yhdeksään ajallisesti jäsentyvään, kertomuksen komponenttien mukaan jäsentyvään kokonaisuuteen, joita kutsumme koodiperheiksi.

1. Lähtötilanne: alueella jäljellä paljon apua ja tukea tarvitsevat asukkaat
2. Prosessin kaoottisuus ja suunnittelemattomuus
3. Yhteistyöverkoston rakentamista ja asukkaiden kontaktoimista
4. Palvelutarpeiden paljastumista
5. Asuntojen järjestämistä ja muutossa auttamista
6. Asukkaiden osallisuuden ja oikeuksien vahvistamista tai ohittamista
7. Psykososiaalista työskentelyä
8. Uusiin asuntoihin muuttamiseen liittyvien huolien ja mahdollisuuksien paikantamista
9. Lopputilanne: kaikki tehtiin, mikä voitiin

Labovin ja Waletsyn (1997) esittämien kertomuksen komponenttien mukaisesti orientaatiovaiheen (koodiperhe 1) jälkeen kertomuksen jännitys kasvaa ja kulminoituu kriisiin eli komplikaatioon (koodiperhe 2). Tätä puolestaan seuraavat kriisin ratkaisuyritykset ja -tavat (koodiperheet 3–7). Lisäksi kertomukseen kuuluu, että siihen punotaan prosessia refleктоivia aineksia (kaikki koodiperheet). Kertomuksen päätännässä tehdään loppuarvio eli coda prosessista (koodiperhe 9).

Seuraavassa tulosluvussa esitämme lähityöntekijöiden kertoman, alueelta pois muuton viimeisten vaiheiden muutosprosessin kronologisesti koodiper-

heittäin. Kertomusta analysoidessamme kiinnitämme erityistä huomiota lähityön sisältöihin ja työntekijöiden suhteelliseen toimijuuteen prosessin aikana.

Kertomus asumissosiaalisesta lähityöstä alueen muutosprosessissa

Lähtötilanne: alueella jäljellä paljon apua ja tukea tarvitsevat asukkaat

Työntekijät puhuivat yhdenmukaisesti alueella noin puoli vuotta ennen muuttamisen takarajaa vielä asuneista asukkaista. ”Paremmiin pärjänneiden” kerrottiin jo saaneen asunnon jostain muualta (H12). Jäljelle olivat jääneet ihmiset, ”jotka tarvitsee lisätukea ja laitostukea” (H1), ja joiden osalta asunnon löytämisen ennakoitiin olevan vaikeaa siitä syystä, että sopivia asuntoja tai asumispalveluita ei ollut tarjolla (H7; H9). Monilla asukkailla kuvattiin olevan fyysisiä, muistiin, päihteisiin tai mielenterveyteen liittyviä sairauksia (H10). Tästä näkökulmasta asukkaita voi kuvata sosiaalihuoltolain (1301/2014) käsittein erityisen tuen tarpeessa oleviksi ja siksi oikeutetuiksi suunnitelmalliseen sosiaalityön asiakkuuteen.

Kyse oli selvästi tilanteesta, jossa asumissosiaalista lähityötä tarvittiin yhdessä perustehtävässään eli asunnottomuuden ennaltaehkäisyssä, ”että ei ketään tarvis nostaa mihinkään kadulle” (H4). Kaikki tämä asumista turvaava ja asunnottomuutta ennalta ehkäisevä työ piti lisäksi tehdä todella nopeasti: ”Aikataulu oli supertiukka [...] et tosta ois ehkä voinu ilmoittaa vähän aikasemmin että ois ollu enemmän aikaa” (H3).

Työntekijöiden toimijuutta tässä tilanteessa rajoittivat uuden asemakaavan ja sen taustalla olevan tiivistyvän kaupungin tavoitteen seurauksena syntynyt pakkomuuttotilanne, sopivien asuntojen ja asumispalvelujen puute sekä tehtävän laajuuteen nähden kohtuuttomalta tuntuva aikataulu. Näistä syistä epäonnistumisen riski, joka olisi tarkoittanut ison osan asukkaita joutumista asunnottomaksi, oli suuri. Toisaalta jo lähtötilanteessa työntekijöiden ammatillinen vastuuntunto ja asukaslähtöinen toimijuus oli vahvaa. He mielsivät tilanteen olevan vaikea haavoittuvassa asemassa oleville asukkaille, joten heidän työtehtävänsä kuului irtisanottujen asukkaiden tukeminen niin, että kaikille löytyisi asunto.

Prosessin kaoottisuus ja suunnittelemattomuus

Lähtötilanne oli vaikea. Työntekijät mielsivät sopivien asuntojen löytymisen kaikille lähes mahdottomaksi tehtäväksi annetussa ajassa. Aikataulupaineen lisäksi vaikeutta lisäsi se, että asukkaiden muuttoon liittyvät tehtävät ja etenemistavat eivät näyttäneet alussa olleen kenenkään tai minkään orga-

nisaation hallinnassa ja (suunnittelu)vastuulla, mikä herätti työntekijöissä hämmennystä. Eräs kunnan organisaatiossa työskennellyt työntekijä kuvaa tilanteen kaoottisuutta näin:

Se näyttäytyi siltä, että se ei ole kenenkään niin kuin hallinnassa, että siinä olis pitänyt olla yks koordinaattori, joka vetää sen koko paletin läpi ja jakaa ne sitten, mutta siltä se ei näyttäny. [...] Että saatto olla niinku monen paikan edustaja hoitaa jonkun asiakkaan asioita, et se oli vähän semmosta. Tai sitten että sitten jäi jotain asioita hoitamatta. (H2)

Kokonaishallinnan puute ja muutostilanteen johtamisen vaillinaisuus johtivat siihen, että lähityöntekijät eri organisaatioista eivät aluksi hahmottaneet, kenen vastuulla kunkin asukkaan tukeminen ja auttaminen oli. Vastuunotosta kertoo kuitenkin se, että omalta tai oman organisaation työkentältä ei rajattu yhdenkään asukkaan tukemista pois. Päinvastoin 'ongelmaksi' muodostui ajoittain pikemminkin päällekkäisen työn tekeminen, jolloin samaa asukasta saattoi auttaa muutossa useampi työntekijä, mikä ei ollut resurssien kannalta järkevää. Alun hallitsemattomuus oli yllättävää siinä mielessä, että periaatteessa tilanteen ei olisi pitänyt tulla yllätyksenä esimerkiksi asuntoja hallinneelle vuokrataloyhtiölle, kaupungin sosiaali- ja terveystalouden johdolle tai palveluista vastaaville esihenkilöille. Työntekijät totesivatkin, että kaoottisuus olisi voitu estää huolellisemmalla suunnittelulla: "Ehkä yhteistyötahojen ois pitänyt kunnolla palaverata aikasemmin, et kuka ottaa ketkään hoiviinsa ja miten me oikeesti edetään tässä asiassa" (H3).

Suhteellisen toimijuuden näkökulmasta tehtävän alkuvaiheita luonnehti epäselvyys siitä, millaista toimintaa ja vastuunottoa kultakin työntekijältä ja organisaatiolta tilanteessa odotettiin. Työntekijöillä ei ollut selviä askelmerkkejä omalle toiminnalleen ja keskinäiselle yhteistyölleen, joiden laatimisen he mielsivät kuuluvan joillekin muille toimijoille kuin itselleen lähityöntekijöinä. Nämä muut toimijat olivat ikään kuin jättäneet omat vastuunsa hoitamatta. Näin lähityöntekijät päätyivät ottamaan vastuuta toisistaan tietämättä osin samoista asukkaista. Osa asukkaista uhkasi jäädä kaoottisessa tilanteessa myös tunnistamatta ja tarvitsemansa avun ja tuen ulkopuolelle. Yleiskuva kuitenkin oli, että työntekijät eivät rajanneet työtään siten, että olisivat määritelleet vastuun asukkaiden auttamisesta ja tukemista kuuluvan jonkun toisen organisaation lähityöntekijöille. Päällekkäinen työskentely kertoo pikemminkin jaetusta vastuunkannosta: asukkaiden auttaminen ja tukeminen olivat ykkösprioriteetti, eikä sen pohtiminen, kenelle kukin asukas 'oikeasti' kuuluu.

Yhteistyöverkoston rakentamista ja asukkaiden kontaktoimista

Suunnittelematon ja kaoottinen lähtötilanne muokkautui koordinoitummaksi, kun työntekijät alkoivat rakentaa yhteistyöverkostoa keskenään ruohonjuuritason ja johtaa muutosprosessia 'alhaalta käsin'. Verkoston rakentamista vaikeuttivat osaltaan tiedon kulun ongelmat, sillä ainakin alussa "oli useampia pieniä ryhmiä missä käytiin näitä keskusteluja" (H4). Käytännön yhteistyö organisoitui lopulta kuitenkin melko hyvin, kun työntekijät kävivät yhdessä läpi alueella vielä asuvat apua ja tukea tarvitsevat asukkaat. Sen jälkeen he sopivat kuka tai mikä organisaatio ottaa kenetkin vastuulleen.

Eli me alotettiin ihan rankasti sillä, että me käyti nimen nimeltä läpi, ketä siellä asuu, minkälainen tilanne niillä on ja tietääkö kukaa niistä mitään, eli mikä tarkoittaa minkälainen tilanne niillä on, onko jo muuttanu pois, onko niin omatoiminen että pystyy muuttamaan itteksen pois, tarjoaako [vuokranantaja] jatkoasuntoa. Karsittiin oikeestaan sieltä pois semmoset, jotka näyttäyty että okei, nää varmaan täältä omin jaloin kykenee sitte pois. (H5)

Jotkut työntekijät tunsivat osan asukkaista ennestään, mikä helpotti yhteydenottoa heihin ja jatkosuunnitelmien tekemistä. Toisaalta "siel oli osa semmosia joista kukaan ei edes tiennyt, että ketä he ovat". Työntekijät alkoivat sitten "tosi kylmiltä vaan sit soittelee" ja "mentii vaan tapaa ja sanottii, et morjesta morjesta mikä meininki". (H5.)

Työntekijät kertoivat keskinäisen vastuunjaon toimivuudesta ja antoivat hyvää palautetta toisilleen. Tärkeää oli keskinäinen luottamus ja se, että kaikki "kantoivat kortensa kekoon" (H5). Erityisen ja yksimielisen kiitoksen kohteena oli vuokranantajan työntekijä, jonka kerrottiin ylittäneen moninkertaisesti sen, mitä häneltä olisi voinut työroolinsa perusteella odottaa:

Se mitä hän on tehny niin se on ollu ihan häkellyttävää, et hän on kuljettanu asiakkaita omalla autolla ja järjestäny ihan kaiken. [...] Hän on todellakin laittanu oman persoonansa joteikin käyttöön siinä, että jotenkin se et miten hän on luonu semmosta luottamuksellista suhdetta [asukkaisiin]. (H7)

Syntyneessä yhteistyöverkostossa ja asukkaiden kohtaamisissa muutkin työntekijät laajensivat työnkuviaan: "Se rakentu siinä sitten kaikkien muiden toimijoiden kanssa yhdessä vähän niin ku silleen, ei siitä oikein oo ikinä keskusteltu, että mikä on periaatteessa tarkasti se mun työnkuva" (H3). Toisaalta tuotiin myös esiin, että eri organisaatioiden työntekijöillä oli erilaiset mahdollisuudet ja velvollisuudet toimia tilanteessa; kunnallisella aikuissozialiteetilla oli lainsäädännöllinen mandaatti ja vastuu toimia, toisin kuin kolmannen sektorin toimijoilla (H5).

Kaiken kaikkiaan haastateltavat tulkitsivat ruohonjuuritason yhteistyöverkoston rakentamisen sujuneen hyvin. Oman toimijuutensa he kuvasivat vahvana ja näkivät roolinsa keskeiseksi muutosprosessissa. Tätä vahvuutta he rakensivat nimenomaan keskinäisissä suhteissaan. Vastuu asukkaiden asumisen järjestämisestä oli jaettua, eivätkä työntekijät pyrkineet siirtämään sitä toisille tai toisen organisaation työntekijöille.

Palvelutarpeiden paljastumista

Työntekijöitä yhdisti se, että kaikki jalkautuivat asuinalueelle sen tyhjentämisen viimeisten kuukausien aikana; asukkaiden koteihin, pihamaille tai alueella sijaitsevaan kolmannen sektorin toimijan ylläpitämään tupaan, jossa monet asukkaista kävivät säännöllisesti. Osa työntekijöistä – kuten tuvan, vuokranantajan ja haittoja vähentävän työn työntekijät – oli ollut läsnä alueella jo aiemmin, mutta käsillä oleva tehtävä teki asukkaiden kohtaamisesta toisenlaista. Oli suunniteltava yhdessä asukkaiden kanssa heidän tulevaa asumistaan ja laadittava arvioita kunkin tarvitsemista palveluista muuttuneessa tilanteessa. Osa asukkaista oli selvinnyt arkisessa elämässään paljolti asukkaiden keskinäisen yhteisöllisen tuen ja tuvan tarjoaman tuen varassa. Kun näitä tukimuotoja ei jatkossa olisi enää käytettävissä, muutot tuleviin asuntoihin edellyttäisivät uudenlaisia tukipalveluja.

Ja mä aattelen et mikään palvelu ei voi korvata sitä yhteisöä, mikään uusi tai mikään tukimuoto tai mikään. [...] Mun mielestä huomattavalla osalla ei ollut niitä virallisia palveluita, siis huomattavalla osalla niistä ketä ajattelin et olisivat ehkä tarvinneet. He olivat selviytyneet vaan, ja ehkä sitte, tai saattaa olla myös, että se tarve tuli vasta ilmi tässä kohtaa, kun piti ruveta tekee jotain siitä sun ihan normista poikkeavaa. Ihmiset, jotka on asunu pitkään niin miten ne voikaan osata täyttää asuntohakemuksia, tai miten ne voikaan ajatella, että sähkö pitää tilata jostain, siis mistä ja miksi ja mitenkä. (T04)

Edellä oleva puheenvuoro sisältää kriittisen näkökulman, jonka muutkin työntekijät jakoivat. Kun asukkaat olivat tähän asti jotenkuten tulleet toimeen yhteisöllisen tuen turvin, sen kääntöpuolena he olivat jääneet ilman sellaisia julkisia sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja, joihin he todennäköisesti olisivat olleet oikeutettuja. Ääripäässä voidaan puhua jopa heitteille jäämisestä. Muutosprosessissa paljastui toisin sanoen ”paljon ihmisiä, jotka on jääny sinne ihan huomiotta” (H2). Näkymättömyys tuli esiin myös asiakirjoissa: ”Ei oo potilastiedoissa mitään yli 10 vuoteen, aikuissosiaalityössä ei mitään yli 10 vuoteen” (H6).

Asumissosiaalinen lähityö mahdollisti asukkaiden palvelutarpeiden paljastumisen. Ilman muutostilanteen vaatimaa alueelle jalkautumista ja asukkaiden kohtaamista heidän omassa arkisessa ympäristössään tämä ei olisi ollut mahdollista. Työntekijöiden toimijuus rakentui siis vahvasti suhteessa työn tekemisen fyysiseen paikkaan. Muutto paikkaan, jossa yhteisöllistä tukea ei olisi (ainakaan heti) saatavilla, pakotti työntekijät arvioimaan asukkaiden tarpeita uudelta pohjalta ja miettimään niiden järjestämistä tavalla, joka turvaisi asukkaiden ihmisarvoisen elämän ja asumisen alueelta pois muuton jälkeen. Tässä suhteessa työntekijöiden toimijuutta rajasivat väistämättä paitsi käytettävissä olevat palvelut myös olemassa olevat asumisen vaihtoehdot.

Asuntojen järjestämistä ja muutossa auttamista

Keskeiset työntekijöiden tehtävät asukkaiden muuttamisissa liittyivät uusien asuntojen hakemisen auttamiseen ja muuttojen järjestämiseen. Työntekijät alkoivat kannustaa ja ohjeistaa asukkaita vuokranantajan toimesta asuntohakemusten tekemiseksi jo ennen viimeistä puolta vuotta.

Mä rupesin oleen varmaan, oisko se sit ollu syksyä, et mä olin aina joka tiistain sit sen päivän auttelemassa sitte ihmisiä tekeen asuntohakemuksia. Ja sitte ehkä välillä vähän potkimassakin tekee niitä hakemuksia, et yritettä jotain. (H4)

Ohjeistamisen lisäksi työntekijät auttoivat asuntohakemusten tekemisessä. Usein he tekivätkin niitä asukkaiden puolesta, sillä "aika harva heistä pystyy itsenäisesti hoitamaan tämmösiä" (H7). Jos asukkaat olivat entuudestaan tuttuja, heidän auttamisensa eteenpäin oli luontevampaa: "meiän tehtävä [oli] siinä sitten ruveta haarukoimaan niille mahdollisia polkuja eteenpäin, ja esimerkiksi täällä tehtiin tosi paljon noita asumishakemuksia" (H11). Tämä puolestaan vaati verkostotyötä eli yhteydenpitoa esimerkiksi sosiaalityöntekijöihin liittyen taloudellisiin ja tuetun asumisen kysymyksiin sekä potentiaalsiin vuokranantajiin: "Ja sitten rätingit [laskelmat] pöytään että tää voi saada, tää ei saa, tää saa, tää ei saa" (H11). Asuntoja tai mahdollisia palveluasumispaikkoja käytiin myös asukkaiden kanssa yhdessä katsomassa, ja työntekijä saattoi toimia asiakkaan puolesta puhujana asunnon saamiseksi.

Kun asunto oli saatu jollekin järjestettyä, työntekijät ryhtyivät organisoimaan muuttoja. Tähän työhön osallistuivat myös yksityisen muutto- ja kotiaavun työntekijät, joiden tiedettiin olevan joustavia toimijoita ja auttavan tarvittaessa esimerkiksi tavaroiden pakkaamisessa ja purkamisessa. Useat työntekijät osallistuivat itsekkin purkamis- ja pakkaamistehtäviin. Erityisen vaikeuden muuttoihin toi useissa asunnoissa ollut tuholaisongelma, minkä

vuoksi vaatteita ja huonekaluja jouduttiin puhdistamaan tai heittämään pois. Tämä aiheutti surua asukkaille ja monenlaisia ratkaistavia kysymyksiä työntekijöille: ”Miten suojataan itsemme, miten suojataan tulevat asunnot [...] sitte välillä me tehtiin ihan sitä, että me pakattiin asiakkaan tavaroit jättesäkkeihin, vietiin maitokärryillä sosiaalityöntekijän kans niit saunaan” (H10).

Työntekijät kuvasivat asunnon järjestämisen ja muutossa auttamisen tehtäviään samalla tavoin. Ammattinimikkeistä huolimatta kaikki tekivät työtä ”kädet savessa” (H6). Sen pohtiminen, mikä olisi varsinaisesti kuulunut kenenkin työtehtäviin jäi taka-alalle: ”En tiedä oikein, että mikä on varsinaisesti sit kuulunu, tai miten mun ois pitäny tehdä, mut paljon on tullu tehtyä” (H3).

Asuntojen järjestämisen ja muutoissa auttamisen tehtäviä voi luonnehtia etulinjan asumissosiaaliseksi lähityöksi, jossa konkreettisesti varmistettiin ja turvattiin ’tässä ja nyt’ asumisen jatkuvuus ja ennalta ehkäistiin asunnottomuutta. Työntekijät kuvasivat toimijuutensa vahvana kertoessaan, kuinka ratkaisivat asunnon hakemisessa ja muutoissa esiin tulleita ongelmia sekä tekivät tuloksellista yhteistyötä paitsi toistensa, myös muiden tahojen – kuten asumispalvelujen, sosiaalityöntekijöiden ja mahdollisten vuokranantajien – kanssa.

Asukkaiden osallisuuden ja oikeuksien vahvistamista tai ohittamista

Asukkaiden osallisuus näyttäytyi työntekijöiden kerronnan valossa melko rajalliselta. Työntekijät arvioivatkin paljon sitä, miten asukkaiden osallisuus ja oikeus omaa elämäänsä koskeviin päätöksiin toteutuivat tai jäivät toteutumatta nopeatempoisessa prosessissa. Lähtökohtaisestihan alueelta pois muuttaminen ei ollut asukkaiden oma valinta. Työntekijät pyrkivät mahdollisuuksien mukaan aktivoimaan asukkaita järjestämään omia asumisasioitujaan: ”Niin mä oon sanonu, että kannattaa nyt itse soittaa tänne, minne se asuntohakemus on tehty, ja kannattaa soittaa ja pommittaa sinne ja kysellä vähän väliä ja vaikka mennä käymään siellä” (H8).

Työntekijät myös kuuntelivat asukkaiden asuntoon liittyviä toiveita, joita esitettiin erityisesti asunnon sijainnista. Jotkut ilmoittivat, että eivät halua muuttaa tiettyihin kerrostalolähiöihin ja työntekijät ymmärsivät tämän.

Joidenki kohalla, et jos tää menis [kerrostalolähiöön] yksin et lukkiutuus sit yksin sinne kotiin ja ei liiku sieltä mihinkään, et en mä oikein semmostakaan tai ei ehkä ois voinu aatella niin että ois vaan hyvällä sydämellä voinu ajatella että no se meni ihan nappiin. Et [...] ihmiset esimerkiks paljon kerto siitä et mä haluisin vaikka [puutalokaupunginosaan], koska mä oon asunu siellä joskus lapsuudessa, tai että mulla on joku tuttu jossain ja se käy mulle tosi

hyvin ja se ois tosi kiva, mun kuntouttava työtoiminta on siinä lähellä, niin kyllä minä aina kirjotin ylös että no mä yritän sinnepäin kaupunkia kattoo jotain. (H4)

Käytännössä asuinaluetoiveet eivät aina toteutuneet, jolloin asukkaat joutuivat tinkimään niistä. Uutta asuntoa ei ollut helppo löytää läheltä vanhaa aluetta muun muassa vuokratason kalleuden vuoksi. Niihin ”aluks tehtiin hakemuksia”, ”mutta sitten kun he seuraavan kerran soitti, mä sanoin et pitäiskö meidän nyt vähän laajentaa tätä juttua, että eikö se nyt olis hyvä että sais edes jostain sen asunnon ja, loppuvaiheessa se alko sit olee enemmän se kaikkiruokasuus” (H8). Työntekijät yrittivät pehmentää pettymyksiä esimerkiksi lähtemällä asukkaan kanssa yhdessä katsomaan asuntoa ja miettimällä, miten sen voisi sisustaa viihtyisäksi.

Asukkaat saattoivat myös kieltäytyä tarjotuista asunnoista ”ja silti heidän kans on vaa jatkettu sitä etsimistä” (H4). ”Ei se ollu niin, että ihmisille osotetaan joku paikka, vaan niitä kuultiin, ja ei välttämättä sitten heti ensimmäiset tai toiset eikä kolmannetkaan asunnot sitten johtanu siihen uuteen asumiseen” (H10).

Toisaalta toiveiden kuulemisen rajat ja ylipäätään asunnon saamisen rajat tulivat prosessissa myös vastaan. Työntekijät kertoivat tämän asukkaille: ”ei tulis semmosta et jotenki annetaan semmonen ruusunen [kuva] et kyllä me vaan täältä kaikille asunto annetaan” (H4). Asukkaiden osallisuuden ja oikeuksien näkökulmasta työntekijät kuitenkin arvioivat pahimman loukkauksen tapahtuneen jo ennen kuin he jalkautuivat alueelle. ”Heillä ois ollu jokaisella oikeus tietoon aikaisemmin, oikeus vaihtoehtoihin, tietoon niistä eri vaihtoehtoista, oikeus henkilökohtaiseen sosiaalityöntekijään” (H1).

Osallisuuden näkökulmasta työntekijät myös tulkitsivat verkostoitumisen ja tavan, jolla asukkaat jaettiin eri lähityöntekijöiden kesken, osin ongelmallisiksi. Asukkaan itsensä olisi pitänyt saada tieto ensimmäisenä ”eikä niin et joku viranomaisverkosto junailee täällä et hei mitäs me tälle tehtäis, okei no nyt meillä on hyvä suunnitelma, kerrotaan asiakkaalle vaan, et se asiakas ois pitäny osallistaa ehkä siihen” (H7).

Työntekijät kertoivat, että yleinen negatiivinen asenneilmapiiri on omalta osaltaan vaikeuttanut haavoittuvassa asemassa olevien asukkaiden osallisuuden ja oikeuksien toteutumista. ”Harvassa on ne ihmisryhmät tai asiakasryhmät, et keitä tällä tavalla voitais kohdella, et kyl se semmonen välinpitämättömyys tässä palvelujärjestelmässäkin näitä kohtaan [...] on paistanu täs läpi koko tän prosessin” (H6).

Tulkittaessa suhteellisen toimijuuden realisoitumista asukkaiden osallisuuden ja oikeuksien näkökulmasta voidaan todeta, että asumissosiaalista

lähityötä alueella tehneet työntekijät vahvistivat asukkaiden toimijuutta. Työntekijät aktivoivat asukkaita omien asioidensa järjestämisessä, kuuntelemalla heidän asumistoiveitaan ja pyrkimällä vaikuttamaan siihen, että asumistoiveita voitiin ainakin osin toteuttaa. Toisaalta asukkaiden osallisuutta heikensivät asumisvaihtoehtojen puute, suru kodin menettämisestä sekä liian myöhäinen mukaanotto prosessiin, mikä kertoo osaltaan heidän heikosta yhteiskunnallisesta asemastaan ja kaupunkitilallisesta haavoittuvuudestaan. Samat seikat asettivat työntekijät ammattieettisesti vaikeaan tilanteeseen ja siten heikensivät heidän toimijuuttaan. Pakkomuuttotilanteissa heidän mahdollisuutensa vahvistaa ja kunnioittaa asukkaiden osallisuutta ja (valinnan) oikeuksia osoittautuivat rajallisiksi.

Psykososiaalista työskentelyä

Samanaikaisesti, kun työntekijät auttoivat asukkaita konkreettisesti asunon hankkimisessa ja muuttojen järjestämisessä, heidän työskentelynsä oli psykososiaalista. Tämä tarkoitti asukkaiden rohkaisemista ja toivon luomista sen suhteen, että vastentahtoisesta muutosta huolimatta asiat kyllä järjestyvät tavalla tai toisella: "asuminen onnistuu jossain muuallaki" (H12). Työ oli vaikeaa, sillä monien asukkaiden kerrottiin kiintyneen asuinalueeseen ja sen ympäristöön: "Haastavaa totta kai saada ne ihmiset jotenki uskoon siihen, koska joillekihan se tuntu ihan mahdottomuudelta se, että täältä joutuu lähteen, ja miten osaa, kun on esimerkiksi käyny aina tossa kaupassa ja aina tosta kirkolta hakenu ruokaa" (H4).

Asukkaiden pois muuttamisen onnistuminen edellytti työntekijöiltä siis "muutosmotivoitintia", "koska se on ollu monelle silleen myös aika kipeä paikka ja tilanne tää" (H9). Työskentelyä kuvattiinkin asukkaiden kanssa käydyksi surutyöksi sekä trauma- ja kriisityöksi tai vain yhdessä pohtimiseksi ja luopumiseen liittyvien asioiden äänen sanomiseksi.

Rohkaisemiseen, toivon luomiseen ja motivointiin liittyi myös neuvottelua ja suostuttelua, mutta kuitenkin niin, että "suunnitelmat oli yhdessä tehtyjä eikä mitenkään saneltuja" (H10). Vähä vähältä asukkaita saatiin hyväksymään muutto sekä uusi asunto ja asuinpaikka: "Ja lopputulema oli esimerkiksi sitte se, et suostuttiin sitten, että okei, että täältä voidaan, että voisin mää sit sinne kuitenkin sinne palveluasumiseen muuttaa" (TO9). Psykososiaalisen työskentelyn perustana oli työntekijän ja asukkaan keskinäinen luottamus ja inhimillinen kohtaaminen.

Vaikka me nyt siel ollaan virkaroolissa, mutta silti ne ihmiset on kokenu et ne saa semmosta arvostavaa kohtelua. Ja voit olla siinä tukena ihmisen rinnalla,

*eteenpäin viedä niitä asioita mitkä on saattanu vaikka olla vaikeitaki viedä.
(H12)*

Psykososiaalinen työskentely tarkoitti suhteellisen toimijuuden näkökulmasta keskittymistä asukkaan ja työntekijän väliseen vuorovaikutukseen. Työntekijät pyrkivät vahvistamaan asukkaiden toimijuutta auttamalla asukkaita tunnetasolla kriisin yli ja kohottamalla heidän uskoaan itseensä sekä tulevaisuuteensa, mikä paransi mahdollisuuksia viedä prosessi läpi onnistuneesti.

Uusiin asuntoihin muuttamiseen liittyvien huolien ja mahdollisuuksien paikantamista

Koska monille alueen asukkaille muutto oli vaikea kokemus ja monien toiveet asunnosta jäivät toteutumatta, työntekijät kertoivat olevansa huolissaan asukkaiden pärjäämisestä uusissa paikoissa. Toisaalta muutoissa nähtiin myös mahdollisuuksia aloittaa uudenlaista elämää.

Huolista suurimmaksi määrityksi asukkaiden mahdollinen yksinäisyys uudessa asunnossa ja ympäristössä, mistä voi seurata muita ongelmia:

Mut varmaan sitte myöski pahimmassa tapauksessahan siellä, vuosien vuosien ystävyys, joka on rakentunu siihen, hajoo siinä että asutetaan hajasijotetusti ympäriinsä, ja jos ei se liikkuminen ole sujuvaa sä jääät sitten yksin sinne. Se siinä on tietysti, uhkana että mitä sitten kun siitä se kannatteleva yhteisöllisyys ja se että sä oot päässy sitä yksinäisyyttä pakoon, ja sellasta ei enää oo ja sut laitetaa johki random kerrostaloon, missä jus ja just moikataan, ei välttämättä edes sitä. (H5)

Työntekijät kantoivat huolta myös siitä, että "ei löydetä niin kuin sen alueen palveluita missä asuu, tai sitten ei löydetä ihan niin kuin näitä peruspalveluitakaan, ettei tiedetä missä on se oma terveysasema esimerkiks" (H2). Yhteisön häviäminen ja tarpeellisten palvelujen ulkopuolelle jääminen määrittivät riskitekijöiksi, jotka voivat vaarantaa asumista: "ihmisiä tulee jäämään asunnottomaksi näistä prosesseista sitten" (H6).

Asumisen jatkuvuuteen liittyvien riskien ja uhkien torjumiseksi työntekijät tekivät saattamista ja ennalta ehkäisevää työtä. "Sen jälkeen, kun on muuttanu sinne uuteen paikkaan niin sitten vielä et on soiteltu uuestaan ja kyselty, että sujuuks kaikki" (H8).

Huolien lisäksi työntekijät näkivät muutoissa siis myös toivoa ja uusia mahdollisuuksia. Joidenkin asukkaiden muuton onnistuminen tuli työntekijöille yllätyksenä: "on ollu tosi iloista huomata, että hän tulee siellä ohjaajien kans juttuun [...] mä olin vähän sitä mieltä, et ei se ehkä onnistu, niin jotenkin

tavallaan siitä tullu semmonen onnistumisen tunne, et se oli ehkä ainakin siinä hetkes ihan oikee ratkasu olla sitä mieltä, että hän on tukiasumisen tarpeessa” (H7). Lisäksi asuinalueeseen liittyvästä stigmasta irtautuminen miellettiin itsetuntoa vahvistavaksi.

Se varmaan luo siis osalle mahdollisuuksia, että mahdollisuuden nousta sieltä. Että jossain kohtaa niin muistan siis, asukkaat toi sitä esiin silloin kun olen siis itse siellä ollu töissä, että kun he kirjoitti osoitteensa johonkin viralliseen paperiin, tai no ihan sama mihin paperiin, niin sano että se niin kuin katse muuttu heti, että jaa sä oot sieltä. Että alennettiin heti niinku toisen luokan kansalaiseksi. (H2)

Muuton mahdollistaman parempikuntoisen asunnon kerrottiin olevan monelle mieleinen ja suuri ilon aihe.

Yks meidän asiakas joka sielt muutti niin hän oli jotenkin hirveen liikuttava, kun hän siis muutti tämmöseen [vuokrataloyhtiön] vuokra-asuntoon, ja ne oli [yhtiön] vuokra-asuntojen mittakaavas sielt ihan kehuimmasta päästä, et semmonen 70-luvun tämmönen kerrostalo. Ja oli muovimatot ja vähän kulahtaneet keittiöt ja tälleen. Mut hän ihan silmät loistaen kerto, et miten tää on, et ihan kun ois johonkin kartanoon tullu. (H7)

Lähityöntekijät olivat huolissaan siitä, miten asukkaiden asuminen onnistuu uusissa asunnoissa ja ympäristöissä. Muutamaa sosiaalityön omatyöntekijäsuhdetta ja uudessakin asunnossa jatkuvaa asumisen tukea lukuun ottamatta heidän työnkuviinsa ei kuulunut asukkaiden auttaminen ja tukeminen enää muuton jälkeen. Tästä huolimatta he kantoivat vastuuta asumisen onnistumisesta ja 'saattoivat' joitakin asukkaita uusin asuntoihin, mikä viestii vahvasta vastuunotosta ja toimijuudesta. Kyse oli asumista turvaavista ja asunnottomuutta ennalta ehkäisevistä teoista. Toimijuutta rajasivat vähäiset mahdollisuudet vaikuttaa esimerkiksi siihen, että asukkaille rakentuisi yksinäisyyttä vähentäviä merkityksellisiä yhteisöjä. Muutot toivat silti asukkaille uusia, paremman elämän mahdollisuuksia, joista työntekijät iloitsivat ja saivat näin vahvistusta omallekin toimijuudelleen.

Lopputilanne: kaikki tehtiin, mikä voitiin

Alueella viimeisen puolen vuoden aikana asumissosiaalista lähityötä tehneet työntekijät arvioivat asuntojen tyhjentämisen ja asukkaiden muuttoprosessin lopputulosta yhdenmukaisesti. He onnistuivat tehtävissään ”ehkä paremmin mitä mä osasin odottaa” (H7) ja jopa ”hämmästyttävän hyvin”. (H16). Henkilökohtainen työpanos arvioitiin hyväksi: ”mulle ohjautuneista kaikki

on sieltä muuttanu pois ja saanu sitte asunnon” (H5). Myös kokonaisuutena prosessi määrittyy kerronnassa menestyksekkäänä: ”Mä pitäisin tätä mun ymmärryksen mukaan onnistuneena prosessina isos mittakaavas” (H10). Työntekijät suhteuttivat onnistumista erityisesti lähtötilanteeseen, jolloin oli pelätty, että suuri osa alueen asukkaista jäisi asunnottomaksi. Parantamisen varaakin prosessissa nähtiin. Erityisesti asukkaiden itsemääräämisoikeuden osalta kaikki ei mennyt niin kuin piti.

Et vaikka sit tietysti hirveen monen niiden prosessin takana on sillee vaikee ny ihan selkä suorana seistä, et miten ne meni ja mikä oli niissä sitten aina ihmisten itsemääräämisoikeus ja niin pois päin. Mut et jos nyt ajatellaan sitä että ihmiset on kuitenkin saatu johonkin, toki osa hieman näennäisesti ja osa sit vähän oikeestikin. Et jos sitten vaihtoehto todella jossain kohtaa kevättälveä vielä näytti olevan se et heil ei oo mitään, niin kai me ollaan siinä onnistuttu. (H6)

Tässä loppuarvioinnissa tulee hyvin esiin työntekijöiden rajoitettu suhteellinen toimijuus. He joutuivat sellaisen prosessin toteuttajiksi, jonka vääjäämättömälle lopputulokselle he eivät sinänsä voineet mitään. Päätökset alueen asuntojen purkamisesta sekä peruskorjaamisesta oli tehty toisaalla ja toisten toimijoiden toiminnan tuloksina, minkä myötä alue oli saatava tyhjäksi tiettyyn päivämäärään mennessä.

Johtopäätökset

Olemme edellä eritelleet erään gentrifioituvan asuinalueen muutosprosessia alueelta pois muuttamaan joutuneiden asukkaiden pariin jalkautuneen asumissosiaalisen lähityön sisältöjen ja työntekijöiden suhteellisen toimijuuden näkökulmista. Lähtötilanteessa lähes sadalle haavoittuvassa asemassa olevalle kaupunkilaiselle oli järjestettävä uusi asunto puolessa vuodessa. Lähityöntekijöiden haastattelujen kerronnallisessa, ajallisesti etenevässä analyysissä hyödynsimme Labovin ja Waletzky (1997) jäsenystä kertomuksen komponenteista. Johtopäätöksenä esitämme, että haastatteluissa rakentunut kertomus mukailee menestystarinan muotoa (Labov & Waletzky, 1997). Alkutilanne oli työntekijöille vaikea ja hämmentävä, mitä seurasi kaoottinen kriisivaihe eli komplikaatio, johon työntekijät kuitenkin yhdessä löysivät ratkaisuja ja tien ulos kohti suhteellisen onnistunutta lopputulosta. Tämä ei silti tapahtunut ilman ’tappioita’, kuten asukkaille aiheutettua surua ja pettymystä tai asukkaiden osallisuuden ja oikeuksien osittaista ohittamista.

Gentrifikaatioprosessit eivät ole vääjäämättömiä ja passiivisia, vaan niillä on tekijänsä ja toimijansa maankäytöllisessä ja asuntopoliittisessa päätöksen-

teossa, asuntomarkkinoilla, sosiaali- ja terveyspalveluissa sekä asuinalueilla ja ihmisten kodeissa. Kun gentrifikaatioon kytkeytyvä pakkomuutto kohdistuu haavoittuvassa asemassa oleviin asukkaisiin, he tarvitsevat asumissosiaalisen lähityön kokonaisvaltaista tukea asuntojen hakemisessa, muuttamisessa ja uudessa ympäristössä elämisessä alkuun pääsemisessä. Asukkaiden tukemiseen velvoittavat lainsäädäntö, ihmisoikeudet ja sosiaali- ja terveysalan ammattietiikka, joskin myös käytännön välttämättömyys saada asuinalue tyhjennettyä ennen purku- ja saneeraustöitä.

Lähityöntekijöiden haastatteluissa rakentama kertomus asuinalueen muutosprosessista ja viimeisten asukkaiden poismuuttamisen eri vaiheista piirtää kuvaa työntekijöiden vahvasta toimijuudesta ja onnistumisesta paitsi asunnottomuuden ehkäisemisessä myös asukkaille sopivien ja heidän toiveidensa mukaisen asunnon järjestämisessä. He organisoituivat itseohjautuvasti ja ryhtyivät tekemään yhteistyötä. Lisäksi he venyttivät työnkuviaan ylittämällä toisinaan toimivaltansa rajoja asukkaiden tuen tarpeisiin vastatessaan ja tekivät osin heidän puolestaan asioita turvatakseen jokaisen asumisen tulevaisuuden.

Työntekijät tuottivat varsin yhdenmukaisen kertomuksen paikallisesta gentrifikaatioprosessista. Aiemmin tutkimiemme alueen asukkaiden kertomukset ovat moniäänisempiä, mutta molempien osapuolten kertomuksia yhdistää kritiikki sitä kohtaan, miten alueen muutos vietiin läpi rakenteellisella tasolla heitä juurikaan kuulematta sekä kuvaukset kaupunkitilallisesta epäoikeudenmukaisuudesta (Juhila ym., 2023; Mäki ym., 2023; Perälä ym., 2023). Asukkaat toivat myös esille arvostusta sitä asumissosiaalista lähityötä kohtaan, jota olemme tässä tutkimuksessa kuvanneet; monet asukkaat kuvasivat saaneensa työntekijöiltä ratkaisevan avun muuttotilanteessa (Juhila ym., 2023). Näin asukkaat osaltaan vahvistavat lähityöntekijöiden itsensä kertomaa menestystarinaa asukkaiden parissa tekemästään työstä.

Johtopäätöksemme on, että lähityöntekijät voivat tehdä paljon gentrifikaation aiheuttaman pakkomuuton negatiivisten seurausten loiventamiseksi. He voivat vahvistaa alueellista verkostoyhteistyötä asukkaiden auttamiseksi, tehdä konkreettisia tekoja asukkaiden muuttojen ja tulevan asumisen turvaamiseksi sekä tarjota psykososiaalista tukea. Samaan aikaan heidän toimijuutensa on rajattua. Kun lähityötä tehdään haavoittuvassa asemassa olevien, pakkomuuton eteen asetettujen asukkaiden kanssa, työntekijä ei voi enää estää asunnon menetystä. Hän ei välttämättä kykene auttamaan toivotun kaltaisen asunnon löytämisessä eikä aina edes pysty estämään asunnottomaksi joutumista. Isosta panostuksesta huolimatta myös tutkimassamme prosessissa pieni osa asukkaista ajautui asunnottomaksi heti tai muutama

kuukausi alueelta poismuuton jälkeen (tieto perustuu asukkaiden asumispolkuja kartoittavaan rekisteriaineistoon, ks. Mäki ym., 2023), mikä kertoo sopivien asumisvaihtoehtojen puutteesta.

Asunnottomaksi joutuminen kertoo äärimmäisestä kaupunkitilallisesta haavoittuvuudesta (Preece ym., 2020) etenkin, kun ottaa huomioon, että monella alueen asukkaalla oli asumishistoriassaan asunnottomuusjaksoja jo aiemmin. Haavoittuvuudesta ja siihen kytkeytyvästä eriarvoisuudesta kertoo myös se, että joidenkin asukkaiden oli otettava uusi asunto sieltä, mistä se on mahdollista saada, vaikka sitten itselle epämieluisalta asuinalueelta. Pahimmillaan uusi asunto on sellainen, josta joutuu pian jälleen lähtemään pois saneerauksen alta. Pakkomuutot voivat toisin sanoen ketjuuntua joidenkin kaupunkilaisten asumispoluilla, mikä olisi tärkeä jatkotutkimuksen kohde. Tutkimamme asuinalueen asuntojen kunto oli heikko ja ne olivat peruskorjauksen tarpeessa, mikä osaltaan kertoo asumisen eriarvoisuudesta. Olisiko kuitenkin ollut mahdollista ajatella, että asukkaille olisi annettu myös oikeus valita paluu peruskorjattuihin asuntoihin tuttuun asumisympäristöön heidän niin halutessaan?

Tämä tutkimus kohdistui vain yhteen asuinalueeseen. Sen pohjalta ei voi tehdä päätelmiä gentrifikaation ja sen aiheuttamien pakkomuuttojen yleisyydestä suomalaisissa kaupungeissa eikä siitäkään, että juuri 2020-luvun tiivistyvän kaupungin ihanne tuottaisi pakkomuuttoja. Väitämme kuitenkin, että gentrifikaation tunnusmerkit (Marcuse, 2015, s. 1264) täyttävällä tapauksellamme on yhteys tiivistyvän kaupungin ideaan nojaavaan kaupunkikehitykseen. Sosiaalisesti kestävä kaupunkikehityksen takaamiseksi olisi tärkeää tutkia jatkossa, voiko kyseessä olla yleisempikin kehityskulku, jolloin prosessien sosiaaliset seuraukset tulisi selvittää jo asuinalueiden suunnittelun ja kaavoituksen vaiheessa. Tässä vaikutusten arviointityössä tulisi hyödyntää asumissosiaalisessa lähityössä kertynyttä tietoa siitä, millaisia inhimillisiä kärsimyksiä sekä ongelmatilanteita prosesseissa syntyy ja millaisia auttamistyön resursseja niihin vastaaminen vaatii. Lähityöntekijöille kertyy perustyössään paljon paikallista, asukkaita koskevaa tietoa, joka tulisi ottaa ennakoivasti käyttöön kaupunkisuunnittelussa, jotta kärsimyksiä aiheuttavilta pakkomuutoilta voitaisiin kokonaan välttyä ja asuinalueiden muutoksia tehtäisiin vaiheittain, hallitusti ja kestävällä tavalla. (Niemi ym., tulossa 2024.)

Tutkimuksemme keskustelelee monella tapaa artikkelin alussa esittelemämme kansainvälisen gentrifikaatio- ja displacement-tutkimuksen, erityisesti kaupunkitilallisen eriarvoisuuden ja oikeudenmukaisuuden kysymysten, kanssa. Pull ym. (2021, s. 1) kirjoittaa, että asumisen epäoikeudenmukaisuus kulminoituu ihmisten kodeistaan pois siirtämisen prosesseissa. Kysymys on

lopulta oikeudesta kaupunkitilaan ja siihen liittyen myös oikeudesta 'jäää paikalleen' (*the right to stay put*) siihen asuntoon ja naapurustoon, jonka kokee kodikseen (Lefebvre, 1996; Newman & Wylu, 2006; Hubbard & Lees, 2018). Tutkimamme asuinalueen muutosprosessissa tämä oikeus evättiin asukkailta. Heitä ei kuitenkaan hylätty, jätetty selviytymään omillaan (ks. Marcuse, 1985), vaan lähi-työntekijät tukivat ja auttoivat heitä uuden asunnon etsinnässä. Tämän asuimissosiaalisen lähityön tarkastelu tuo uuden näkökulman gentrifikaatiotutkimukseen. Sen puuttuminen kansainvälisestä alan kirjallisuudesta voi tosin kertoa myös siitä, että tämänkaltaisen työ ei ole kovin tavanomaista gentrifikaation tuottamissa pakkomuuttotilanteissa. Lisätutkimus tästä aiheesta on joka tapauksessa tarpeen.

Kirjallisuus

- Atkinson, R.** (2015). Losing one's place. Narratives of neighbourhood change, market injustice and symbolic displacement. *Housing, Theory and Society*, 32(4), 373–388. <https://doi.org/10.1080/14036096.2015.1053980>.
- Baeten, G., Listerborn, C., Persdotter, M. & Pull, E.** (2021). *Housing displacement. Conceptual and methodological issues*. London: Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780429427046>.
- Burkitt, I.** (2016). Relational agency: Relational sociology, agency and interaction. *European Journal of Social Theory*, 19(3), 322–339. <https://doi.org/10.1177/1368431015591426>.
- Davidson, M.** (2009). Displacement, space and dwelling. Placing gentrification debate. *Ethics, Policy & Environment*, 12(2), 219–234. <https://doi.org/10.1080/13668790902863465>.
- Elliott-Cooper, A., Hubbard, P. & Lees, L.** (2020). Moving beyond Marcuse. Gentrification, displacement and the violence of un-homing. *Progress in Human Geography*, 44(3), 492–509. <https://doi.org/10.1177/0309132519830>.
- Glass, R.** (1964/2013) Aspects of change. Teoksessa Japonica, B.-S. (toim.) *The gentrification debates. A reader*. New York & London: Taylor and Francis, 19–29. <https://doi.org/10.4324/9781315881096>.
- Goetz, E. G.** (2013). Too good to be true? The variable and contingent benefits of displacement and relocation among low-income public housing residents. *Housing Studies*, 28(2), 235–252. <https://doi.org/10.1080/02673037.2013.767884>.
- Granfelt, R.** (2013). Asumissosiaalinen työ läsnäolotyönä – kokemuksia naisten yhteisöstä. Teoksessa M. Laitinen & A. Niskala (toim.), *Asiakkaat toimijoina sosiaalityössä*. Tampere: Vastapaino, 219–243.
- Granfelt, R.** (2022). Asumissosiaalinen työ marginalisaation vastaisena psykososiaalisena ja suhdeperustaisena työnä. Teoksessa A. Jokinen, S. Raitakari & J. Ranta (toim.), *Sosiaalityö yhteiskunnan marginaaleissa. Konstruktionistisia jäsenyyksiä*. Tampere: Vastapaino, 233–268. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:tuni-202212229736>.
- Granfelt, R. & Turunen, S.** (2021). *Naisten asumispoluilta kerrottua. Asukkaiden ja ammattilaisten kokemuksia asunnottomuudesta, kodista ja asumissosiaalisesta työstä*. Helsinki: Y-Säätiö. <https://ysaatio.fi/aineisto/naisten-asumispoluilta-kerrottua-asukkaiden-ja-ammattilaisten-kokemuksia-asunnottomuudesta-kodista-ja-asumissosiaalisesta-tyosta/>
- Harrikari, M. Hekkala & M. Kivipelto** (toim.), *Sosiaalityö kriiseissä ja poikkeuksellisissa olosuhteissa*. Jyväskylä: SoPhi, 61–91. https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/85434/1/SoPhi_151.pdf

- Hochstenbach, C.** (2015). Stakeholder representations of gentrification in Amsterdam and Berlin. A marginal process? *Housing Studies*, 6(30), 817–838. <https://doi.org/10.1080/02673037.2014.979770>.
- Hubbard, P., & Lees, L.** (2018). The right to community? Legal geographies of resistance on London's gentrification frontiers. *City*, 22(1), 8–25. <https://doi.org/10.1080/13604813.2018.1432178>.
- Juhila, K., Ranta, J., Mäki, J. & Ilmoniemi, M.** (2023). Paikastaan siirretyt. Kotipaikan menettäminen ja uuteen kiinnittyminen gentrifikaatioprosessissa. Teoksessa S. Raitakari, T. Kuronen, M. (2022). Marginaalisuuden, haavoittuvuuden ja nais erityisyyden paikannuksia. Teoksessa A. Jokinen, S. Raitakari & J. Ranta (toim.), *Sosiaalityö yhteiskunnan marginaaleissa. Konstruktivistisia jäsennyksiä*. Tampere: Vastapaino, 55–84. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:tuni-202212229736>.
- Labov, W. & Waletzky, J.** (1997). Narrative analysis. Oral versions of personal experience. *Journal of Narrative and Life History*, 7(1-4), 3–38. <https://doi.org/10.1075/jnlh.7.02nar>.
- Lees, L., Slater, T. & Wyly, E.** (2008). *Gentrification*. London: Routledge.
- Lefebvre, H.** (1996). *Writings on cities*. Oxford: Blackwell.
- Leino, H., Wallin, A., & Laine, M.** (2022). Ekogentrifikaatio suomalaisessa kaupunkikehityksessä. Havainnot Tampereelta. *Yhdyskuntasuunnittelu*, 60(2), 10–32. <https://journal.fi/yhdyskuntasuunnittelu/article/view/110984>.
- Lehtonen, H.** (2020). Yhdyskuntasuunnittelun käsitteitä avaamassa. Eheyttäminen ja tiivistäminen: Sekoittuvia käsitteitäkö? *Yhdyskuntasuunnittelu*, 58(2), 73–77. <https://doi.org/10.33357/ys.94352>.
- Lilius, J.** (2022). Sopiiko gentrifikaatio suomalaiseen suuhun? Pääkirjoitus. *Yhdyskuntasuunnittelu*, 60(2), 4–6. <https://doi.org/10.33357/ys.121704>.
- Lind, J.** (2020). The continuous spatial vulnerability of undocumented migrants. Connecting experiences of “Displaceability” at different scales and sites. *ACME: An International Journal for Critical Geographies*, 19(1), 385–396. <https://acme-journal.org/index.php/acme/article/view/1814>.
- Lindh, J. (2019). Kohti sosiaalityön relationaalista asiantuntijuutta. Teoksessa K. Piirainen & M. Kivirinta (toim.), *Turvaverkkoa paikkaamassa*. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulun TKI-toiminnan vuosikirja 4. *Diak Työelämä* 16, 20–37.
- Marcuse, P.** (1985). Gentrification, abandonment and displacement. Connections, causes and policy responses in New York City. *Urban Law Annual: Journal of Urban and Contemporary Law*, 28(1), 195–240. https://openscholarship.wustl.edu/law_urbanlaw/vol28/iss1/4.
- Marcuse, P.** (2015). Gentrification, social justice and personal ethics. *International Journal of Urban and Regional Research*, 39(6), 1263–1269. <https://doi.org/10.1111/1468-2427.12319>.
- Mäki, J., Kuoppakangas, P., Juhila, K., Ranta, J. & Karjalainen, R.** (2023). ”Et se oli hyvin poikkeuksellinen paikka asua”. Purettavasta asuinyhteisöistä uusiin koteihin. Tampere: Tampereen yliopisto. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-03-3020-0>.
- Newman, K., & Wyly, E. K.** (2006). The right to stay put, revisited: Gentrification and resistance to displacement in New York City. *Urban Studies*, 43(1), 23–57.
- Niemi, V., Perälä, R., Juhila, K., Ilmoniemi, M. & Mäki, J.** (tulossa 2024). Suuntaviivoja kestävään kaupunkikehitykseen sosiaalityön ja kaupunkitutkimuksen väliseltä sillalta. *Janus*.
- Perälä, R., Niemi, V., Mäki, J. & Ilmoniemi, M.** (2023). Displacement and inequality. An Analysis of the negative consequences of displacement at society's margins. *Nordic Welfare Research*, 8(2), 152–164. <https://doi.org/10.18261/nwr.8.2.7>.
- Preece, J., Garrat, E. & Flaherty, J.** (2020). Living through continuous displacement: Resisting homeless identities and remaking precarious lives. *Geoforum*, 116, 140–148. <https://doi.org/10.1016/j.geoforum.2020.08.008>.
- Pull, E.** (2020). Displacement. Structural evictions and alienation. *ACME: An International Journal for Critical Geographies*, 19(1), 364–373. <https://acme-journal.org/index.php/acme/article/view/1893>.

- Pull, E., Baeten, G., Listerborn, C. & Persdotter, M.** (2021). Introduction. Conceptual and methodological issues. Teoksessa G. Baeten, C. Listerborn, M. Persdotter & Emil P. (toim.), *Housing displacement: Conceptual and methodological issues*. Critical Studies in Urbanism and the City. London: Routledge, 1-17.
- Pull, E. & Richard, Å.** (2021). Domicide. Displacement and dispossessions in Uppsala, Sweden. *Social & Cultural Geography*, 22(4), 545-564. <https://doi.org/10.1080/14649365.2019.1601245>.
- Ranta, J.** (2020) Suhteellinen toimijuus huumeita käyttävien matalan kynnyksen palveluissa: Tutkimus institutionaalisesta vuorovaikutuksesta [väitöskirja, Tampereen yliopisto]. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-03-1627-3>.
- Sosiaalihuoltolaki **1301/2014**.
- Wallin, A.** (2021). Ekogentrifikaatio. Kaupunkien kestävyysmurroksen kiusallinen seuralainen. *Alue ja ympäristö*, 50(2), 101-116. <https://doi.org/10.30663/ay.107779>.
- Wang, Z.** (2020). Beyond displacement. Exploring the variegated social impacts of urban development. *Urban Geography*, 41(5), 703-712. <https://doi.org/10.1080/02723638.2020.1734373>.
- Watt, P.** (2021). Displacement and estate demolition. Multi-scalar place attachment among relocated social housing residents in London. *Housing Studies*, 37(9), 1686-1710. <https://doi.org/10.1080/02673037.2020.1867081>.
- Ympäristöministeriö** (2024). *Maankäytön, asumisen ja liikenteen sopimukset*. <https://ym.fi/maankayton-asumisen-ja-liikenteen-sopimukset>.